

Type	☒ Dokument ☐ Link	Nummer	4
URL			
Tema			
Layout	☒ Frit ☐ Låst		
Banner 1			
Banner 2			
Banner 3			
Banner 4			
Banner 5			
Banner 6			

Titel	2. verdenskrig bryder ud
Kort titel	
Manchet	
Resumé	2. verdenskrig bryder ud
Avanceret	

1. del, 3. kapitel:

2. verdenskrig bryder ud

Dette er en ordret gengivelse af boghæftet *Zone-Redningskorpset i København under besættelsen*, skrevet af Arne Vagn Jensen og udgivet af Zone-Redningskorpsets Museum i Holbæk i november 1994.

Indholdsfortegnelse og registre er ikke medtaget. Billedmaterialet er redigeret i forhold til boghæftet.

Materialet fra nettet må kun videreformidles efter nærmere aftale med Zone-Redningskorpsets Venner, der kan kontaktes på info@zone-redningskorpset.dk.

Boghæftet kan fortsat erhverves ved indbetaling af kr. 123,00 til Zone-Redningskorpsets Venners girokonto 3 58 86 29. Husk at anføre hvad betalingen angår.

3. kapitel

2. verdenskrig bryder ud

Fredag den 1. september 1939 kl. 04:40 stormede tyske tropper ind over Polens grænser. Det var begyndelsen til den 2. verdenskrig. Den tyske strategi var en lynkrig med store troppestyrker støttet af bombefly.

Siden Adolf Hitler var kommet til magten i 1933, havde Europa frygtet denne krig. Med erfaringerne fra 1. verdenskrig mente man, at den kommende krig ville blive en krig med giftgasser og bombeangreb fra luften.

Zonens direktør i København Eigil Juel Wiboltt, der var kendt som en initiativrig person, var allerede fra begyndelsen af 1934 blevet medlem af Brandværens-udvalget under Gaskommissionen.

I februar 1934 afholdt korpset en såkaldt "Eksplodings-demonstration" på Dragør Badehotel, hvor Zonen var mødt med ambulance og katastrofevogn. Zonen demonstrerede sit belyningsmateriel, sine gasmasker, iltapparater og forbindstoffer. Under demonstrationen af en gasbombe, fik nogle tilskuere lettere brandsår og måtte bringes til Sundby Hospital.

Øvelse med gasmasker fra midten af 1930'erne.

Øvelse med gasbeskyttelseskælder fra midten af 1930'erne.

Eigil Juel Wiboltt gik ind i det oplysende arbejde vedrørende gasbeskyttelse, gaderensning etc.

Med assistance af ingeniørofficeren Ernst Viffert ofrede Zonen mange penge på, først at indrette en gassikker kælder på den daværende hovedstation på Harsdorffsvej, dernæst på en tilsvarende på en luftfartsudstilling i Forum i august 1934. Gaskælderens var opbygget som en villakælder, og her kunne publikum overbevise sig om, hvorledes en gaskælder kunne indrettes i ethvert beboelseshus. Ved samme lejlighed udgav Zonen et agitationsblad - "Alarm, giftgas over byen", der fortalte folk om den frygtelige fare ved gasangreb og bekæmpelse heraf.

I 1937 tog Zonen de første tyske gasbeskyttelsesfilm til Danmark og foreviste dem for autoriteterne ved en forestilling i Hovedbanegårdens biograf "Den vide Verden".

I de højspændte dage omkring Hitler og Chamberlains taler og de fire europæiske stormagters konference i München, knøb det med disponible gasmasker herhjemme.

Direktør Wiboltt tilbød på "krisedagen" den 28. september 1938 Det civile Luftværn at søge indkøbt et parti gasmasker i Tyskland. Samme aften rejste Wiboltt til Berlin og skaffede 10.000 gasmasker og 10.000 filtre, som blev fragtet til Danmark.

Dagen før krigsudbruddet var en "Nordisk Beskyttelseskongres" åbnet på Christiansborg, og i samme forbindelse åbnedes også en udstilling "Værn og Velfærd" i Forum.

Udstillingen skulle give offentligheden et samlet billede af de beskyttelsesforanstaltninger, der var til rådighed, f.eks. brandvæsen, politi, færdselsmyndigheder, Det civile Luftværn, redningsvæsenet, samaritervæsenet, sundhedsvæsenet, arbejderbeskyttelsen, redningskorpserne og vægterkorpserne.

Ved åbningen af udstillingen deltog Zonen i en indtogsmarch med 20 mand anført af overassistent, kaptajn Aage Mortensen og med assistent Børge Schrøder som fanebærer.

ZR's stand i Forum 31. august 1939

Monospar-ambulancemaskinen ophængt under loftet ved udstillingen i Forum "Værn og Velfærd".

Zonen havde en stand på udstillingen med fremvisning af gasbeskyttelsesmateriel, beskyttelsesmateriel for industri, brand- og redningsmateriel. Desuden en samling billeder om Zonens virksomhed samt modeller af flyveambulancen og redningsbåden "Tertia".

I løbet af de dage udstillingen varede, viste Zonen flere gange sin film om flyveambulancetjenesten i udstillingens biograf, ledsaget af foredrag af direktionssekretær Georg Elmoose.

Zonen på langtur gennem Tyskland

En dag i begyndelsen af august 1939 havde Jørgen Juel Wiboltt vagttjeneste på hovedstationen på Platanvej, da Veterinærdirektoratet ringede og forespurgte, om Zonens flyvetjeneste kunne foretage en flyvning til Schweiz med 900 kg. mund- og klovsyge vaccine.

Da Jørgen Juel Wiboltt det meste af sommeren havde fløjet en del med løjtnant Kaj Simonsen i flyvetjenestens Monospar og selv var påbegyndt flyveundervisning på Gipsy Moth hos Him-Jensen (Henry Ingemann Morten Jensen der var Zonens reservepilot i Kastrup, var han i kraft af sit kendskab til flyvning klar over, at dette ville blive en bekostelig affære, idet der skulle flyves flere gange, pga. Monospars begrænsede nyttelast.

Veterinærdirektoratet oplyste, at det afgørende var, at vaccinen kom til bestemmelsesstedet i perfekt stand, d.v.s. at dens temperatur skulle holdes konstant på 3 - 5 grader; prisen for transporten spillede derimod en mindre rolle.

Efter godkendelse af korpsets direktion påtog Zonen sig denne opgave. Jørgen Juel Wiboltt entrerede derefter med Jens Jensen i Bov, som var én af de få vognmænd herhjemme, der på dette tidspunkt var i besiddelse af en lastvogn med separat køleaggregat - en 8 tons Triangel. Vognmanden ankom til København den 5. august om aftenen - samme dag som aftalen var indgået. I mellemtiden havde Jørgen Juel Wiboltt fremskaffet de nødvendige dokumenter og straks derefter blev kølevognen læsset med den dyrebare mund- og klovsyge vaccine, hvilket foregik fra et kølehus i Lavendelstræde. Uden forsinkelse kørte kølevognen ned over Sjælland og Falster, videre gennem Tyskland og efter 32 timers kørsel nåede transporten velbeholdent Bern.

Jørgen Juel Wiboltt fortæller: "Efter hjemkomsten til København gav Veterinærdirektoratet udtryk for sin tilfredshed med den måde, hvorpå opgaven var løst og bad Zonen om yderligere at påtage sig en transport med 2.100 kg. vaccine til samme destination. Denne opgave blev løst den 19. august på tilsvarende måde. Også denne tur foregik gnidningsløst, men på hjemvejen gennem Tyskland bemærkede vi en usædvanlig stor koncentration af militærkøretøjer på autobanerne."

En tredje transport fandt sted den 7. september, altså efter krigsudbruddet. Denne gang med en kølevogn fra direktør Harald Neumann, der var ejer af Zone-stationen i Ringsted. Kølevognen førtes af Einer Hansen og Bramniche. For at sikre sig mod luftangreb, var kølevognen forsynet med et stort udbredt Dannebrogflag på taget. Den største hindring på turen var mørklægningen. Tyskland lå i fuldstændig mørke, og der måtte køres med yderste forsigtighed, og hastigheden måtte selvfølgelig afpasses herefter.

De danske sundhedsmyndigheder skulle også forberede sig på krigen, så da man nu alligevel havde en transport sydpå, kunne den passende supplere de danske lagre af medicinalvarer. På hjemvejen kørte man derfor via Köln og Frankfurt, her læssede man ikke mindre end 8 tons medicinvarer, så Danmark kunne være selvforsynet trods krigen.

"For Zonen havde disse transporter været en særdeles god forretning," fortæller Jørgen Juel Wiboltt: "Da pengene var små, var det nødvendigt, at medarbejderne udviste initiativ og loyalitet. Heldigvis var så godt som alle besjælet af den rette korpssånd, der var en forudsætning for Zonens beståen."

Jørgen Juel Wiboltt ved vagtbordet på Platanvej.

Medicinal-transporten ankommet til Platanvej 7. september 1939.

Zonen ville hjælpe dyrene

En eventuel evakuering af civilbefolkningen havde politiet en plan for, men ingen havde tænkt på dyrene.

Zonen udarbejdede i samarbejde med sine landbo-abonnenter en plan, hvorefter landboabonnenterne kunne tage byboernes husdyr i pleje under en eventuel evakuering. Enten kunne ejerne af dyrene selv bringe disse til gården på landet, som Zonen i forvejen havde truffet aftale med, eller man aftalte, at Zonen påtog sig transporten i dyreambulance. Zonen havde dyreambulancer til transport af heste, køer etc., men ikke til små dyr.

Jørgen Juel Wiboltt købte en Triumph 6 S motorcykel med en ladsidevogn hos Fa. Reinhard. Sammen med Eric Nielsen opbyggede de på sidevognen et hus med 5 rum, hvor der var plads til forskellige slags dyr. Ved at købe den som dyreambulance opnåede Jørgen Juel Wiboltt de bedste rabatter. Det var et begrænset antal ture den udførte, men den gav god reklame. Ved benzinrationeringen tildeltes køretøjet 50 liter benzin, mod ellers 15. Et billede af dyreambulancen blev bragt i den lille bog "Peter på udrykning" fra december 1939.

Senere blev det organiseret således, at hundeejere kunne henvende sig på hovedstationen på Platanvej og udfylde en anmodning om dyrets anbringelse på landet i tilfælde af beredskabstilstand eller evakuering. Alt var gratis, der skulle kun betales 35 øre for porto, mærke og tryksag. Hundeejeren fik et mærke med nummer og Zonens telefonnummer til anbringelse på hundens halsbånd.

Øvelse med gasmasker 20. september 1939.

Finlandskrigen 1939 - 1940

I forbindelse med krigsudbruddet indførtes benzinrationering, hvilket bevirkede at mange ejere af motorkøretøjer opklodsede bilerne og opsagde deres abonnemeter. Det påvirkede korpsets økonomi, og akquisitionen kastede sig ud i en agitation for cykel-abonnemeter. De mange opklodsede motorkøretøjer gav naturligvis færre assistancer med kranvognene, og korpsets ledelse opfordrede mandskabet - fortrinsvis ugifte - til midlertidigt at søge anden beskæftigelse.

Umiddelbart før jul døde driftsleder Otto Pagh efter længere tids sygdom, 40 år gammel. Stillingen blev ikke genbesat.

Den 27. september 1939 måtte Polen kapitulere, og dagen efter indgik Tyskland en venskabsaftale med Sovjetunionen og delte Polen.

Den 30. november angreb Sovjetunionen Finland, og dermed var krigen rykket nærmere, nu var et nordisk land i krig.

I Danmark dannedes straks en komité, som skulle formidle hjælp til broderlandet Finland. Det berørte den danske befolkning dybt, at et af de nordiske lande var angrebet, og nu var i krig.

Dansk Røde Kors forberedte udsendelse af et feltlazaret; den såkaldte Finlandambulans med danske læger, sygeplejersker m.m., ialt 25 personer og ledet af professor Ole Chievitz.

Denne Finlandambulans blev afsendt 22.12.1939 og bestod af 100 senge, der med udstyr vejede 40 tons og fyldte 4 jernbanevogne.

Senere udsendtes yderligere et lazaret på 100 senge samt 4 lastbiler til transport heraf. I slutningen af januar 1940 ankom, ledet af Bruno de Neergaard, 8 chauffører fra Falck og Zonen, "folk, der kunne deres kram," som forfatteren til "Danmark sender en ambulance", Halfdan Lefévre, udtrykker det.

Da Dansk Røde Kors ambulancestation afgik til Finland, tilbød Zonen at stille en ambulance til rådighed, Røde Kors kunne selv vælge hvilken det skulle være. Da Røde Kors ankom til Finland, sagde man, at en ambulance skulle være særdeles velkommen.

Der var brug for en stor vogn med plads til 4 bårer eller 14 siddende sårede.

Da denne meddelelse nåede Zonen, tog man straks initiativ til at løse opgaven. Først gav direktionen et klækkeligt tilskud, derefter udsendtes indsamlingslister til personalet i hele landet. I løbet af den første dag tegnede samtlige funktionærer i København sig for fra 25 øre til i kr. om ugen i et år. Det blev til kr. 714,00 i den tekniske afdeling og kr. 355,00 i abonnementsafdelingen.

Der blev omgående fremskaffet et Chevrolet-lastvognschassis og tegninger til vognens opbygning, hvorefter man traf aftale med karetmager Zakarias Nielsen, Odsherred Karosserifabrik i Asnæs, der tilbød opbygningen i løbet af 14 dage.

Lørdag den 20. januar 1940 kunne Zonen præsentere den færdige ambulance for repræsentanter for Dansk Røde Kors, den finske generalkonsul og den svenske gesandt m.fl. Den færdige ambulance kostede kr. 10.000,00.

Et firma i København havde givet tøj gaver til Finland, og de blev medtaget i ambulancen. Det blev den kendte motorfører, grosserer Stenfeldt Hansen og assistent Kay Rothe Hansen som skulle køre ambulancen op gennem Sverige til Harparanda. Nogle dage efter rejste to Zonefolk mere derop, det var assistenterne Børge Schrøder, station Østerbro og Hermann Sørensen, station Aarhus.

Ove Hermann Sørensen klar til afrejse.

Zonen i Odense havde fået en henvendelse fra en sponsor for en lignende ambulance. Her skaffede man et Ford-chassis og ud fra de samme tegninger opbyggedes en ambulance hos et firma i Odense. Da den skulle til København, var færgetrafikken standset på grund af voldsomme isskruninger i Storebælt. Man valgte at sende ambulancen over isen fra Langeland til Lolland. Alt gik godt indtil 3 km. fra land, så sank baghulene gennem isen i en våge. Zonefolkene skød en svær og lang planke gennem sideruderne i ambulancens bagende så denne blev hængende på isen. Man måtte have assistance fra Zone-stationen i Nakskov, og overvåget af direktør Reinholdt Hansen, fik man trukket ambulancen op på isen igen og kom i land.

Denne ambulance afgang fra København den 19. februar 1940 med assistent Carl Hansen, station Odense, som chauffør.

Billedet viser utvivlsomt den ambulance, som gik gennem isen, men teksten på siden er ændret til RØDE KORS - Zone-Redningskorpset. Det nazistiske blad "Fædrelandet" bragte 10. marts 1941 et billede af ambulancen med oplysning om, at den af Zone-Redningskorpset var skænket til Røde Kors i Tyskland. I sin scrapbog skriver Stig Frisholt: "Men krigen gik videre, og Dansk Røde Kors begyndte sin virksomhed med at forære en ambulance til tysk Røde Kors. Ambulancen skulle afleveres til Præsidenten for tysk Røde Kors i Rostock, og det blev mit job sammen med Jørgen Juel Wiboltt. Vi startede 13. august 1940 på særlig tyske visumer." Hvad der nærmere ligger bag dette er ikke afklaret, men noget tyder på, at denne Finlandsambulance, da den kom tilbage fra Finland, endte i Tyskland. Efter krigen blev ZR kritiseret for dette. Denne historie er ikke en del af bogen om Zone-Redningskorpset under besættelsen, idet der er tale om senere fremkomne oplysninger.

Den 12. marts måtte Finland slutte fred med Sovjetunionen, men måtte afstå store landområder. Ambulancevognene blev i Finland som en gave.

Forinden Zonefolkene rejste hjem modtog de en finsk tapperhedsmedalje, og nogen tid efter hjemkomsten til København, modtog de Dansk Røde Kors' hæderstegn.

14 lyskastere opsættes på høje hustage for militæret i vinteren 1939/1940.

Jørgen Juel Wiboltt bliver konvojleder

Jørgen Juel Wiboltt fortæller: 'Vi var mange, der meldte os til Finlands-ambulancen, men Zonen foretrak Kay Rothe Hansen som chauffør på den første ambulance, der skulle af sted.

I slutningen af februar modtog Zonen en anmodning om at overføre et større antal Opel Blitz lastvogne fra København til Hälsingborg, og jeg fik overdraget denne opgave, hvortil der var det fornødne mandskab. Efter en af overførslerne mellem Helsingør og Hälsingborg var issituationen blevet så alvorlig, at jeg sendte mandskabet tilbage med den samme færge. Selv blev jeg i Hälsingborg for at klargøre køretøjerne. Da jeg var færdig ved 23-tiden, tog jeg færgen tilbage. Vi sad fast i isen i flere timer, og nåede først Helsingør kl. 07:00 om morgenen. Papirerne skulle afleveres på Rådhuspladsen 45 i København, så heldigvis havde jeg taget min motorcykel med i en lastvogn. Det blev en kold køretur, det frøs 20 grader, men jeg nåede hurtigt bestemmelsesstedet."

Da Jørgen Juel Wiboltt ved 14-tiden igen mødte på hovedstationen på Platanvej, lå der besked om, at han skulle komme til Rådhuspladsen 45, og henvende sig til en finne ved navn Peter Forström, den samme person, han om morgenen havde afleveret papirerne til. Peter Forström - en lille, beskeden mand - var ejer af flere cementfabrikker i Finland og besad en betydelig formue. Som god patriot havde han sat en stor del af sin formue ind på at hjælpe sit fædreland. Finnerne forventede, at bolschvikkerne ville besætte det Karelske Næs og derfor var det hans agt at fjerne alt, hvad der var af værdi fra denne finske landsdel. Med dette for øje havde han købt 150 Opel Blitz 3,5 tons lastvogne hos General Motors i København. Der skulle bruges såvel en administrativ som en praktisk leder af lastvognskonvojen, og da Forström havde fattet tillid til Jørgen Juel Wiboltt, blev han tilbudt at overtage den praktiske del af opgaven. Jørgen Juel Wiboltt erklærede sig beredt, forudsat at Zonen gav sin tilladelse. Samme dag forelagde han sagen for sin far, Eigil Juel Wiboltt.

Herom fortæller Jørgen Juel Wiboltt: "I begyndelsen var min far ikke særlig begejstret for, at jeg skulle påtage mig opgaven, men efter nogen overvejelse kom den gamle købmand op i ham; han øjnede chancen for at slå to fluer med ét smæk, for på daværende tidspunkt havde Zonen solgt en del brandslukningsmateriel og et antal DKW 800 minutliter luftkølede bærbare sprøjter til finnerne. Dette udstyr skulle sammen med med Røde Kors sendinger fragtes til Finland, og hvis jeg kunne medtage dette materiel og samtidig instruere de finske købere i brugen, var Zonen indforstået med, at jeg tog af sted, og man ville oven i købet give mig et mindre vederlag herfor. Forström godkendte med tilfredshed dette forslag.

Rejsen med den store lastvognskonvoj, der hovedsagelig blev kørt af finlandsfrivillige, gik via Stockholm op gennem Nordsverige langs den Botniske Bugt til Luleå, Haparanda, Kemi og derfra sydpå. Det havde oprindeligt været tanken, at konvojen fra Umeå skulle køre kørt tværs over den tilfrosne Botniske Bugt til Vasa, men da nogle køretøjer dagen før var gået gennem isen på denne strækning, opgav man planen og valgte i stedet den ca. 500 km. længere rute. Efter 18 dages kørsel ad sne- og isbelagte veje og i frost ned til 42 grader, nåede konvojen endelig til bestemmelsesstedet Uleaborg."

Jørgen Juel Wiboltt kom hjem til København om aftenen den 8. april, dagen før den tyske besættelse.

Travl vinter for Zonen

Den stærke frost i begyndelsen af januar 1940 i forbindelse med sneen og det glatte føre gav overvældende travlhed på de københavnske stationer. I en uge lå man på over 100 udrykninger pr. døgn.

Issituationen gjorde, at beboerne på de små øer var uden forbindelse med fastlandet. Post- og telegrafvæsenet indgik en aftale med Zonen om undsætningsflyvninger med fødevarer, medicinalvarer og post til Sejro, Thunø, Endelave, Anholt og Hesselø.

Den 15. januar ansatte Zonen delingsfører Alfred Jensen, der havde været med Niels Bukhs gymnastikhold i Afrika om sommeren. Han skulle rejse rundt og instruere mandskabet i fællesgymnastik to gange om dagen. Alfred Jensen blev først tilknyttet hovedstationen på Platanvej, men den 9. april blev han overflyttet til station Østerbro.

Redigeret	af	Revision
29-04-2011 22:54	Frederik Madsen/AFM/DK	10
05-01-2009 23:36	Frederik Madsen/AFM/DK	9
21-03-2008 21:47	Frederik Madsen/AFM/DK	8
03-10-2007 06:23		7
02-10-2007 23:10		6